

From: "Øyvind Stang" <oyvind.stang@museumvest.no>
Sent: Wed, 28 Jan 2026 15:27:49 +0100
To: "Riksantikvarens postmottak" <RA-postmottak@ra.no>
Cc: "Årstein Svihus" <arstein.svihus@museumvest.no>
Subject: Høyring: Områdefredning Bergenhus festning
Attachments: Høringsuttalelse til Forslag til fredning av område på og rundt Bergenhus festning.pdf

Some people who received this message don't often get email from oyvind.stang@museumvest.no. [Learn why this is important](#)

Se vedlegg

Mvh,

Øyvind Stang | Museum Vest

Direktør | Tlf: +47 474 62 168

www.museumvest.no

Forslag til fredning av område på og rundt Bergenhus festning, Sverresborg og Skuteviken i Bergen kommune – høringsvar fra Stiftelsen Museum Vest

Vi viser til Riksantikvarens forslag om fredning av område på og rundt Bergenhus festning, Sverresborg og deler av Skuteviken. Stiftelsen Museum Vest består av syv museer der tre av disse er i Bergen kommune: Norges Fiskerimuseum, Bergens Sjøfartsmuseum og Det Hanseatiske Museum og Schøtstuene.

Vår interesse i høringsforslaget er blant annet knyttet til:

- Vår prinsipielle tilslutning til sentrale aspekt ved fredningsforslaget
- Våre erfaringer som bruker og formidler av fredede kulturmiljø
- Helheten i den kulturhistoriske forståelsen, herunder bruken og tilgjengeligheten av området festningskaaien, Skoltegrunnskaaien og indre del av Vågen
- Bryggen som verdensarv
- Vår tematiske og faglige interesse i et fortsatt levende havnemiljø

Museum Vest er positive til fredning av Bergenhus, Sverresborg og Skuteviken, og ser behovet for slik vern av et så viktig område for landets kulturhistorie. Samtidig har museet innspill til hvordan balansen mellom vern og bruk av området kan finnes. Vi er videre opptatt av forståelsen og lesbarheten av byen som en historisk, men også som en levende internasjonal havneby. Flere av Museum Vests innsigelser/innspill er derfor knyttet til hvordan dagens bruk/situasjon kan ivaretas gjennom fredning.

Noen erfaringsbaserte synspunkt på bruk og vern

Museum Vest/Norges Fiskerimuseum har siden 2003 hatt kontor og senere publikumsareal i de fredede Sandviksboder 20-24. I mai 2024 ble den midlertidige fredningen av HFK avløst

av varig fredning og en områdefredning som inkluderte et større antall bygninger og et betydelig område i sjø. En sentral del av begrunnelsen for fredning var bodenes opprinnelige funksjon som pakkehus for tørrfiskhandelen som har vært så viktig for Bergen gjennom århundrer. Disse bygningene er svært sammenliknbare med bygningene i Skuteviken som nå er foreslått fredet, og sammen er de egentlig to deler av et tidligere sammenhengende belte av slike bygninger i sjølinjen nord for Bergen sentrum. Museets opparbeidede erfaring med bruk og vern av fredete bygninger og område har etter vårt syn overføringsverdi til det foreslåtte utvidede fredningsområdet.

Også bruken av området bør sikres

Ut fra disse erfaringene ser museet ser det som avgjørende for fredningens formål at bruken av området ikke bare blir regulert, men også sikret. En må ikke gjennom denne fredningen avskjære muligheten for å bruke området til noe som av eierne oppfattes som tilstrekkelig relevant, enten det gjelder næringsbygg, kaianlegg, beboelse eller andre kategorier. Hvis man hemmer en hensiktsmessig bruk av området, truer man også vernet av det. For eksempel har museet selv erfaring med at unødige strenge restriksjoner på reversible tiltak i sjø hindrer bruken av området, og dermed hemmer museets drift og, indirekte, formidlingen og publikums opplevelse av området. I det lange løp svekker dette den oppslutningen om fredningsobjektet som er nødvendig for å sikre varig vern.

Etter museets erfaring er det hensiktsmessig å være streng på irreversible tiltak som utbygging av kai, nybygg eller radikale bruksendringer. Mindre viktig er det å være streng på bruk av området som ikke gir varige spor, slik som anløp av store fartøyer. Store fartøyers kailigge truer riktignok den umiddelbare opplevelsen av området for utenforstående, men sikrer den mer langvarige bevaringen av det fordi bruken av området er mer relevant for brukerne. Dessuten har også de store fartøyene en relevans for området fordi de er en fortsettelse av en mange hundre års havnehistorie i Bergen. De utenforstående opplever slik ikke kun et glimt inn i en viktig fortid, men også en levende kai – en forlengelse av denne fortiden inn i nåtiden.

Fredningsinstituttet må beskyttes

En fredning bør være varig bærekraftig. Museet har fått med seg at Fetsund lenser i Akershus skal delvis avfredes på bakgrunn av utfordringer med samferdsel over området. Dette er et resultat av motstridende behov i fredningsområdet som vi også finner i Bergenhus, Sverresholm og Skuteviken. En avfredning er svært uheldig og truer alle andre fredningers legitimitet. Det er derfor svært viktig å balansere de tilsvarende motstridende behovene i det aktuelle området slik at framtidig avfredning ikke blir aktuelt, men at fredningen og dermed vernet av området blir varig bærekraftig.

Merknader til utvalgte punkter i fredningsforslaget

Riksantikvaren legger i sitt forslag til fredning av området på og rundt Bergenhus festning og i Skuteviken vekt på:

- bevare virkningen av Bergenhus festning og sjøbodene i Skuteviken, kulturmiljøet de utgjør i landskapet og miljøet.
- beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til kulturminnene, kulturmiljøet og landskapet.
- sikre allmenn tilgjengelighet i og rundt Bergenhus festning og byfjorden, slik at festningen og området rundt inngår som møteplasser, rekreasjonsområde og miljøgode, som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.

Innenfor området som fredes er det opprettet to soner med ferdselsbegrensinger. Formålet med bestemmelser for ferdsel i deler av området omtalt som sone A og C er å sikre opplevelsesverdien av Håkonshallen, Portkastellet, Rosenkrantzårnet og festningen samt Skuteviksbodene, slik at kulturminnene kan oppleves utenfra, herunder sjøsiden og relasjonen mellom kulturminnene, landskapet og miljøet rundt kan forstås.

Innenfor det fredete området skal det ikke foregå virksomhet, eller ferdsel som kan motvirke formålet med fredningen. Eksempel på tiltak som ikke er tillatt innenfor det fredete området:

- a) Å oppføre nye bygninger og anlegg

- b) Å oppføre nye faste konstruksjoner og installasjoner
- c) Å oppføre nye kaianlegg eller utvide eksisterende kaianlegg
- d) Å gjøre endringer på eksisterende byggverk som motvirker formålet med fredningen.

Museum Vest er positiv til å øke tilgjengeligheten av området for publikum. Likevel mener vi, som vist ovenfor, at fredningsforslaget legger for lite vekt på hvordan de ulike interessene kan finne sammen i løsninger som både åpner opp området og samtidig ivaretar næringsbehov. Her kan det finnes flere løsninger, som for eksempel av havneområdet er åpent for fri ferdsel når det ikke er skipsanløp inne.

Museum Vest støtter at en ikke legger opp til videre utfyllinger og utbygginger av området som vil virke inn på dagens situasjon.

Museum Vest støtter at mål med en fredning er å sikre tydelighet og forutsigbarhet i fremtidig utvikling.

Riksantikvaren vurderer videre at det er behov for å regulere den fysiske og visuelle påvirkningen havnevirksomheten har på de fredede kulturminnene og presenterer to alternativ (Alternativ 1 og alternativ 2) som en ber uttalepartene ta stilling til. Riksantikvaren viser til befaringer og tilgjengelig bildemateriell som viser at virksomhet på land og havnevirksomhetens omfang hindrer opplevelsen av kulturmiljøene og er i konflikt med det foreslåtte fredningsformålet.

Museum Vest ønsker ikke å veie alternativ 1 opp mot alternativ 2.

Våre argument er basert på at det vil være vanskelig å iverksette slike tiltak uten at det er et tilstrekkelig alternativ for skipsanløp andre steder. Byen som en internasjonal, levende havn og havneby gjør at det er dagens situasjon mer enn en tenkt/ønsket situasjon som bør være utgangspunktet. Hvordan kulturmiljøet oppfattes, vil med dagens situasjon skifte fra time til time avhengig av aktivitet, størrelse på skip og årstid. Skipsanløp er del av et øyeblikksbilde, ikke en permanent inngripen. Som påpekt innledningsvis er en uklar vekting mellom reversible og ikke-reversible tiltak faktorer som kan bidra til å svekke oppslutningen om både fredningen og forståelsen av fredningsformålet. En sentral del av fredningens historiske begrunnelse er dessuten nettopp basert på næringsinteressers kontinuerlige betydning for utviklingen av kulturmiljøet frem til i dag, og dermed også for området identitet.

Riksantikvaren foreslår å frede et område rundt Bergenhus festning og Skuteviksbodene for å bevare virkningen av kulturminnene i miljøet, og for å beskytte de vitenskapelige interessene som knytter seg til de fredede kulturmiljøene.

Museum Vest er opptatt av kulturmiljøer og bevaringen av disse på en best mulig måte for framtiden. Samtidig ser vi at en fredning som omfatter et større område enn Bergenhus, kan skape uklarheter så lenge som buffersonearbeidet knyttet til verdensarven ikke er ferdigstilt. Det argumenteres heller ikke tydelig nok hva en slik fredning for deler av et kulturmiljø i Skuteviken betyr og dermed også for ferdsel i området (sone D). Vi kan ikke se at det gis utdypende informasjon/avklaringer knyttet til sone D.

Riksantikvaren er opptatt av opplevelsen og sammenhengen i de fredede kulturminnene, og uttaler blant annet:

Nærheten til verdenarvsstedet Bryggen har betydning for vurderingen av handlingsrom for bruk og utvikling i fredningsområdet. Kulturmiljøet med Bergenhus og omgivelsene utgjør en sentral del av verdensarvsstedet Bryggens kontekst, og anlegget utgjør viktige oppsluttende verdier for verdensarven. Som statspart til verdensarvkonvensjonen er Norge tydelig forpliktet til å ivareta verdensarvområdene. Verdensarvområdene skal utvikles som fyrtårn for beste praksis innenfor natur- og kulturmiljøforvaltning.

Verdensarvens betydning og behovet for å utvikle beste praksis, er viktig for Museum Vest, samtidig som vi savner at fredningsdiskusjonene behandler den delen av Vågen som har en nærmere tilknytning til gårdene på Bryggen. Våre spørsmål/kommentarer er:

- Hvilke bestemmelser/vurderinger gjelder for indre del av Vågen sammenlignet med det som fredningsbestemmelsene legger opp til for de ytre delene? Legger en for eksempel opp til at ulike historiske perioder/situasjoner skal kunne leses ulike steder?
- Hvordan blir helheten i indre del av Vågen og videre utover til og med Skuteviken som fredningsforslaget omfatter, ivaretatt og vurdert?
- Er det Skutevikens oppsluttende verdier i forhold til verdensarven som vektlegges, eller er det andre argumenter?
- Det er til dels vanskelig å se tydelige sammenhenger mellom verdensarv, buffersone og fredningsforslaget.
- Hvilken «situasjon» er det en ønsker å bevare/frede og hva formidler denne?

- Ferdselsbegrensninger har en stor plass i fredningsforslaget. Igjen ønsker vi å peke på behovet for at dette også sees i sammenheng med Bryggen/indre del av Vågen.

Med utgangspunkt i disse spørsmålene og våre andre merknader vil vi hevde at det i det videre arbeidet fram mot fredning vil være formålstjenlig å gi tilstrekkelig med tid og plass til lokale forvaltningsinstanser og formidlende kulturarvsinstitusjoner. Dette for å sikre at en gir plass til de ulike fortolkningene av hvilke historiske lag og perspektiv fredede objekt og område kan ha. Sett fra Museum Vest kan eksempelvis den historiske «lesbarheten» handle om synliggjøring og ivaretagelse av levninger fra fortiden, men også om hvordan nåtidig kulturell og økonomisk aktivitet er forbundet med fortiden. Fredningen bør derfor følges opp med formidlingstiltak som får fram de kulturhistoriske begrunnelsene for fredning, og den bør følges opp av informativ og praktisk orienterende skilting. Dette gjelder både det som framstår som de primære fredningsobjektene- og området, men også for tilstøtende områder som Skuteviken. For sistnevnte er vi enig med merknaden fra Arne Skivenes om at avgrensingen framstår ulogisk. Og selv om vi av tilsvaret fra Riksantikvaren forstår intensjonen, deler vi bekymringen for at ulike lag av formelt vern kan påvirke en mer helhetlig historisk forståelse og fortolkning av området. Også det understreker behovet for formidling av både fredningsformålet og de tilstøtende områdenes historie og kildeverdi.

Vi er videre, som nevnt innledningsvis, opptatt av at en fungerende fredningsprosess må sikres gjennom sentrale regulatoriske prinsipper som åpner for akseptabel aktivitet som gir tilslutning til fredningsformålet, eksempelvis mindre reversible og kortvarige tiltak, men som på den andre siden, som også foreslått, legger tydelige begrensninger på irreversible inngrep og endringer. Dette er en balansering og diskusjon som skjer og som vil fortsette å skje lokalt. Det vil derfor i prosessen frem mot endelig fredningsvedtak være nødvendig og nyttig å ikke bare lytte til lokale interessentene og fagmiljøer, men også ta på alvor de lokale overlappende prosessene som involverer lokale instanser og aktører, slik som eksempelvis arbeidet med en buffersone for verdensarvstedet som fortsatt er i en tidlig fase.

Mvh,

Øyvind Stang | Museum Vest

Direktør | Tlf: +47 474 62 168

www.museumvest.no